AVIFAUNA

Jaro 2019 | č.2

JAN HAVLÍČEK:

Nový přístup k ochraně lokalit vybraných druhů ptáků

VLADIMÍR ŠOLTYS:

Minimalistické Orkneje

MILOSLAV HROMÁDKO:

Ptačí krmítka v ochraně ptáků, v ekologické výchově, poznávání ptáků i v ornitologii

PĚNKAVÁK SNĚŽNÝ V ČR | ROK 2019 - ROK HUS | LEDŇÁČEK KOŘISTÍ
KRAHUJCE | RECENZE: HUSÍ TÁTA | DOBŘÍ LUŇÁCI SE VRACEJÍ

Obsah

Dobří luňáci se vracejí	1
Ledňáček kořistí krahujce	4
Nový přístup k ochraně lokalit vybraných druhů ptáků	6
Nečekaný zálet: Pěnkavák sněžný v ČR	10
Ptačí krmítka v ochraně ptáků, v ekologické výchově, poznávání ptáků i v ornitologii	12
Rok 2019 – rok hus	20
Recenze: Michael Quetting – Husí táta	24
Linduška horská – pravidelně zimující druh na rybnících u Dubňan a Mutěnic na Hodonínsku	27
Minimalistické Orkneje	30
Sněhule severní a konopka žlutozobá – zimní hosté na přehradě Rozkoš	36

Milí čtenáři magazínu Avifauna,

jaro je v plném proudu. Někteří ptáci se již vrátili na svá hnízdiště, jiní na ně teprve míří. Na cestě je čekají nejrůznější překážky, některé přirozené a jiné takové, které ještě před pár staletími neznali – takové, které jsme jim připravili my, lidé. A tak když slyším v pražském parku zpívat prvního budníčka, na stromě spatřuji prvního hřivnáče, lámajícího suchou větev na hnízdo, a ve skrytu keře se ozývá líbezný flétnovitý zpěv čerstvě přilétlé pěnice černohlavé, nemohu než cítit hluboký obdiv a pokoru k těm malým, a přece velkým hrdinům, kteří i navzdory všem těžkostem, které jim život staví do cesty, dokáží vytrvat a prosperovat a skrze své neskutečné výkony nám neustále připomínat úžasnou sílu a moc přírody.

Teď je před námi krásný rok plný zážitků a těch dobře známých cyklů přírody, na které se vždy tolik těšíme. Někdy je náš rok jeden velký, zběsilý let. Čas plyne jako voda a brzy je tu zase podzim a po něm zima. Pokusme se tedy občas zastavit a s každým svým krokem, který v průběhu roku učiníme, se vcítit do přírody kolem nás. Vypněme svého autopilota a vnímejme souvislosti a dopady toho, co děláme. A oceňme vše dobré a zamysleme se nad vším, co by šlo dělat jinak. Často toužíme a voláme po změně, ale změna kolem nás a ve světě nenastane, dokud se nejdříve nestane u nás samotných.

Rád bych vám popřál co nejkrásnější začátek sezóny a snad vám radostné jarní momenty umožní a zpříjemní i počtení v novém, teprve druhém čísle našeho e-zinu, které je opět kolaborativním dílem mnoha zapálených autorů a přispěvatelů. Tímto bych jim velice rád poděkoval. Bez jejich fotografií, příběhů ani cenných dat bychom e-zine nemohli realizovat. Děkujeme!

Martin Vlk Mrňous
Redaktor a zakladatel Avifauny

Vydává: *Avifauna z.s.* | ***Korektura:*** *Hana Běťáková* | ***ISSN:*** *2571-2012* | ***Kontakt:*** *info@avifauna.cz*
Foto na obálce: *Michal Dobeš – michaldobes.com*

Dobří luňáci SE VRACEJÍ

Horký vzduch se chvěje, slunce pálí do zad a tam v dáli nad polem se vznáší silueta dravce. Je to určitě on, jen chvilku počkám, než se natočí tak, abych viděl na ocas, a již není pochyb. Luňák! Dravec, jehož pozorování je vždy vzruchem při procházce krajinou, dravec, který je tu doma. Jsme na samém okraji Polabí, v téměř rovinatém kraji, jehož podobu určují řeky: kdysi samotné Labe, nyní vody cidlinské a bystřické. Oba druhy našich luňáků mají rády přítomnost vodních ploch, literatura však praví, že luňák červený není tak závislý na přítomnosti vody jako luňák hnědý a častěji obsazuje i nevelké polní remízky v otevřené krajině. Oba druhy ovšem mohou hnízdit ve společných biotopech, nezřídka na téže lokalitě a dle mých vlastních zkušeností i poměrně daleko od vody. Hnízda jsou zpravidla na listnatých stromech, v jihomoravských lužních lesích hlavně na dubech, na Tachovsku v polních remízcích zase nejčastěji na borovici, na Královéhradecku častěji na topolech.

Dravci to jsou stále poměrně vzácní, přestože jejich početnost pomalu roste. U luňáka červeného se početnost v ČR odhaduje na zhruba 300 párů, u luňáka hnědého zhruba na polovinu. Také v západní části bývalého okresu Hradec Králové ještě na přelomu nového milénia byly oba druhy luňáků opravdovou vzácností. Od roku 2008 však v oblasti Novobydžovska a Chlumecka jednotlivé páry obou druhů hnízdí. Významným milníkem bylo nalezení hnízdiště u obce Hlušice, kde oba luňáci hnízdili několik let jen pár desítek metrů od sebe. Dramatickou událostí bylo nalezení otráveného samce luňáka červeného přímo na hnízdišti v dubnu 2016. Samice, která zůstala sedět na snůšce nedaleko nálezu otráveného partnera, bez pomoci samce nemohla zdárně odchovat mláďata a snůšku opustila. Nedaleko nálezu otráveného luňáka červeného byl v letních měsících nalezen také kadáver luňáka hnědého, u něhož se již s jistotou nepodařilo určit příčinu úhynu. Každopádně ani luňáci hnědí v roce 2016 mláďata nevyvedli a hnízdiště obou druhů luňáků zanikla. Další předpokládané hnízdiště luňáků červených u Chlumce nad Cidlinou v roce 2016 zůstalo nedohledáno.

Pole, louky, liniová a rozptýlená zeleň a vodní plochy – Chlumecko, kraj luňáků. Foto: L. Kadava

Přesto luňáci z Novobydžovska a Chlumecka nevymizeli. V roce 2017 bylo nalezeno nové hnízdo luňáků červených v nivě řeky Cidliny jen několik kilometrů severně od zaniklého hnízdiště. Z této oblasti pochází i pozorování luňáka hnědého v hnízdní době, avšak pouze jediné. V tomto roce se navíc oba druhy luňáků začaly objevovat v hnízdní době východně od Chlumce nad Cidlinou až po obec Kratonohy. V roce 2017 se v této oblasti dokonce podařilo najít nové hnízdo luňáka červeného, avšak tento pár mláďata nevyvedl a hnízdo ptáci opustili v období inkubace snůšky. Jednou z uvažovaných příčin může být nezkušenost mladého páru. Ve třetí dubnové dekádě roku 2017 byl pozorován v blízkém okolí také jeden pár luňáků hnědých. Teprve však v roce 2018 se podařilo prokázat úspěšné hnízdění obou druhů ve zdejší širší nivě říčky Bystřice. Luňák červený byl zjištěn poprvé až 28. května. Také v červnu a zejména v červenci zde byli luňáci pozorováni. Podstatné bylo pozorování jednoho dospělce, který 7. července nesl potravu do míst, kde jsem mlhavě tušil hnízdo. Nehledal jsem je – stačilo počkat do 27. července, kdy v poli v blízkosti předpokládaného hnízdiště seděl jeden dospělý pták s čerstvě vyvedeným mládětem.

Paradoxně jen o několik stovek metrů vedle měli svoji domácnost také luňáci hnědí. Poprvé je zde zastihl Dušan Rak 1. května, kdy podle pozorovatele hledali místo k hnízdění. Předpoklad zkušeného ornitologa se vyplnil a v místě byla od 3. do 23. srpna opakovaně pozorována rodinka s dvěma vyvedenými mláďaty. Prakticky každá návštěva oblasti východně od Chlumce v červenci a v srpnu s sebou nesla zážitek při setkání s luňáky. Oba druhy z hnízdišť odlétly ve třetí srpnové dekádě.

Hnízdo luňáka červeného, nalezené na Chlumecku a opuštěné během počátečních fází hnízdění. Foto: L. Kadava

Mladý luňák hnědý, Chlumecko, srpen 2018. Foto: L. Kadava

Novobydžovsko a Chlumecko je v případě obou druhů luňáků stále východní výspou širší hnízdní oblasti v Polabí zahrnující Nymbursko či Ptačí oblast Rožďalovické rybníky. Právě odtud lze předpokládat šíření obou druhů luňáků jak směrem na východ na Královéhradecko, tak v posledních několika letech k jihu na Kolínsko i Kutnohorsko.

Lukáš Kadava

LEDŇÁČEK *kořistí* KRAHUJCE

Krahujec obecný je obávaným lovcem drobných ptáků. Některé druhy se však objevují v jeho jídelníčku jen zřídka. Například ledňáček říční. Dne 19. ledna 2019 kolem půl desáté ráno jsem měl možnost v oblasti hraničních meandrů Odry ve Starém Bohumíně sledovat a dokonce fotografovat útok krahujce na ledňáčka.

V mělčině prvního meandru se nachází zimní shromaždiště vodních druhů ptáků. V minulých týdnech se mi tam podařilo vyfotografovat samce turpana hnědého… Po příchodu na místo jsem kontroloval hejno na vodě a hledal mezi morčáky velkými, kachnami, kopřivkami, hvízdáky a hoholy něco zajímavého pro fotografování. Dle typického volání ledňáčka jsem usoudil, že v těch místech bude někde lovit. Následně jsem ho nalezl, jak sedí na protějším břehu v porostu křídlatky na větvi přečnívající nad vodou. V momentu, kdy se ledňáček spustil z větve do vody, se z vedlejšího křoví vynořil krahujec. Na vracejícího se ledňáčka zaútočil. Ledňáček se snažil zachránit únikem zpět pod hladinu, ale krahujec ho pronásledoval. Svým způsobem situace připomínala útok orlovce na rybu. I přes ledňáčkův prvotní úspěch a vysmeknutí se z krahujčích pařátů ho krahujec dále pronásledoval a podařilo se mu ho dvakrát srazit do vody. Třetí výpad už byl definitivní a ledňáček skončil pevně v krahujčích pařátech. Dravec ho následně odnesl do blízkého houští. Protože si mne všiml, nezačal ledňáčka konzumovat přímo na místě, ale v pařátech s ním odskákal hlouběji do houštin. Celá akce trvala zhruba jednu a půl minuty…

V literatuře se dočteme, že ze 182 ptáků, kteří byli nalezeni a určeni jako kořist krahujce, byl ledňáček nalezen jeden. Mít možnost pozorovat a fotografovat tuto událost v přírodě, lze považovat za neobvyklé divadlo a zajímavou faunistickou událost.

Foto a text: Ondřej Klupa

Zdroj: *Hudec K., Šťastný K. a kol.: Fauna ČR, Ptáci 2/I. Academia, Praha, 2005.*

Jan Havlíček:

NOVÝ PŘÍSTUP
k ochraně lokalit vybraných druhů ptáků

V ochraně přírody existuje obecně několik způsobů, jak rostlinné a živočišné druhy chránit. Kromě ochrany samotných jedinců a populací je pro jejich zachování zásadní také ochrana lokalit, které jim umožňují přežívat a množit se. Asi nejrozšířenějším a nejznámějším způsobem je vyhlašování chráněných území, a to buď velkoplošných (u nás národní parky, chráněné krajinné oblasti a ptačí oblasti), nebo maloplošných (přírodní rezervace a památky, evropsky významné lokality, přechodně a smluvně chráněná území apod.). Významné, ale u veřejnosti méně známé nástroje poskytuje územní plánování. Při tvorbě územních plánů totiž hrají zásadní roli územně analytické podklady (ÚAP), které identifikují různé priority ochrany území ve veřejném zájmu (například ochrana vodních zdrojů, ochranná pásma okolo elektráren, letišť apod.) a stanovují limity využití těchto území (tj. jakým způsobem může, či spíše nemůže být dané území využíváno). Podrobněji se tématu zohlednění potřeb ochrany přírody v územním plánování věnuje Pešout a kol. (2018).

Mezi významné limity (tzv. jevy ÚAP) sledované v územním plánování patří již zmíněná chráněná území, dále významné krajinné prvky, územní systém ekologické stability (tzv. ÚSES skládající se z biokoridorů a biocenter) a také „území výskytu chráněných druhů s národním významem“. Poslední jmenovaný jev nebyl dosud z více důvodů příliš využíván. V roce 2017 byla Agenturou ochrany přírody a krajiny ČR (AOPK ČR), která je poskytovatelem této vrstvy ÚAP, přepracována metodika a byla navržena nová kritéria pro výběr cílových druhů – pro více informací viz článek Pešouta a kol (2018). Tato metodika byla následně schválena Ministerstvem životního prostředí. Základní limit pro využití území výskytu druhů s národním významem lze podle zmiňovaného článku charakterizovat zhruba následovně: „je zakázáno poškozovat (měnit) biotop zvláště chráněných druhů a jinak škodlivě zasahovat do jejich přirozeného vývoje“.

Co se týče ptáků, bylo vybráno 24 druhů, několik dalších původně navržených bohužel nesplnilo kritérium jasné vymezitelnosti obývaného biotopu (jde například o nepravidelně hnízdící druhy, druhy s nedostatečně známou vazbou populace na konkrétní lokality, druhy obývající lidská sídla nebo jinak vázané na lidskou činnost, kde by omezení této činnosti bylo kontraproduktivní, apod.). Pro každý druh byl následně stanoven postup vymezení konkrétních lokalit výskytu, a to především s ohledem na jeho biologii a naše znalosti o jeho rozšíření. Zakresleny byly lokality pravidelného výskytu v době hnízdění, popř. jádrové území výskytu daného druhu. Zákresy zpravidla kopírují hranice vhodných biotopů, popř. jsou omezeny jinými prvky v krajině (např. současnými hranicemi rezervací, cestami apod.). Zdrojem dat o výskytu druhů byly přesně lokalizované nálezy obsažené v Nálezové databázi ochrany přírody (NDOP), která je spravována AOPK ČR a obsahuje okolo 24 mil. údajů o výskytu organismů na území ČR (více informací o NDOP a možnostech jejího využití pro ornitology v některém z dalších článků). Pro vymezení lokalit některých druhů byly navíc využity i další publikované údaje nebo zákresy vytvořené v rámci jiných ochranářských aktivit AOPK ČR. V několika případech byli pro upřesnění zákresů dotazováni i odborníci věnující se výzkumu nebo ochraně konkrét-

ních lokalit a druhů. Bohužel, někteří z nich slíbené podklady nedodali, čímž „svoje“ lokality připravili o možnost zohlednění potřeb jejich ochrany v procesu územního plánování.

V současné podobě má vrstva lokalit výskytu druhů národního významu 430 zákresů, po odečtení překrývajících se zákresů (lokalita je vyhlášena pro více druhů současně) a po sloučení zákresů, které mají společnou hranici, je to 285 plošně vymezených území. Celková rozloha vymezeného území zaujímá plochu 1 615 km2, po odečtení překryvů s 1. a 2. zónami národních parků a maloplošně zvláště chráněnými územími, jako oblastí se stávajícími přísnými podmínkami ochrany, zbývá 254 ploch s výměrou 980 km2. Nejvíce zákresů (bez ohledu na překryv s 1. a 2. zónami NP a maloplošně zvláště chráněnými územími) bylo vytvořeno pro tetřívka obecného (57 zákresů o rozloze 498 km2), bukáčka malého (52 zákresů o rozloze 72 km2) a strakapouda bělohřbetého (44 zákresů o rozloze 142 km2). Nejméně, po 1 zákresu, mají koliha velká (3 km2) a kolpík bílý (0,14 km2), po 2 zákresech bylo vytvořeno pro volavku stříbřitou (0,60 km2) a slavíka modráčka tundrového (7 km2). Největší plochu (opět bez ohledu na výše zmíněné překryvy) mají zákresy pro tetřívka obecného, tetřeva hlušce (12 zákresů o rozloze 408 km2) a puštíka bělavého (23 zákresů o rozloze 316 km2). Nejmenší rozlohu naopak zaujímají plochy vymezené pro již zmíněného kolpíka bílého, pro volavku stříbřitou a také pro břehouše černoocasého (3 zákresy o rozloze 2 km2).

Prostřednictvím aktuální vrstvy ÚAP bude pro ptáky v územním plánování nově identifikováno území s ochranou o rozloze téměř 1 tis. km2, což rozhodně není malé číslo. K tomu je potřeba připočíst i další území, která budou vymezena z důvodu výskytu dalších chráněných živočišných a rostlinných druhů národního významu, pro které byla vrstva také vytvořena. Na druhou stranu dochází k překryvu s jinými, již existujícími jevy ÚAP, ovšem sčítání efektu různých limitů vyplývajících ze všech jevů v překryvu rozhodně není na škodu. Tato vrstva ÚAP bude hrát významnou roli nejen při tvorbě územních plánů, ale i při posuzování jejich změn a rozhodně bude platným argumentem v řadě sporných případů – např. ji lze použít při hodnocení posudků, kde existuje podezření, že jsou na míru šité objednavatelům. Za svou krátkou existenci byla už vrstva využita také například pro plánování finančních požadavků na ochranu konkrétních druhů nebo pro hrubé zhodnocení možného rozšiřování soustavy chráněných území. Do budoucna bude podle aktuálních poznatků o výskytu cílových druhů probíhat korekce a doplňování vrstvy ÚAP (minimálně jednou ročně). Základem je samozřejmě dobrá znalost rozšíření a distribuce cílových druhů, respektive existence dostatečného množství kvalitních dat v NDOP. K tomu může přispět každý, kdo sdílí svá data nasbíraná v terénu. K tomu lze využít mimo jiné i mobilní aplikaci BioLog, nebo její webové rozhraní (biolog.nature.cz).

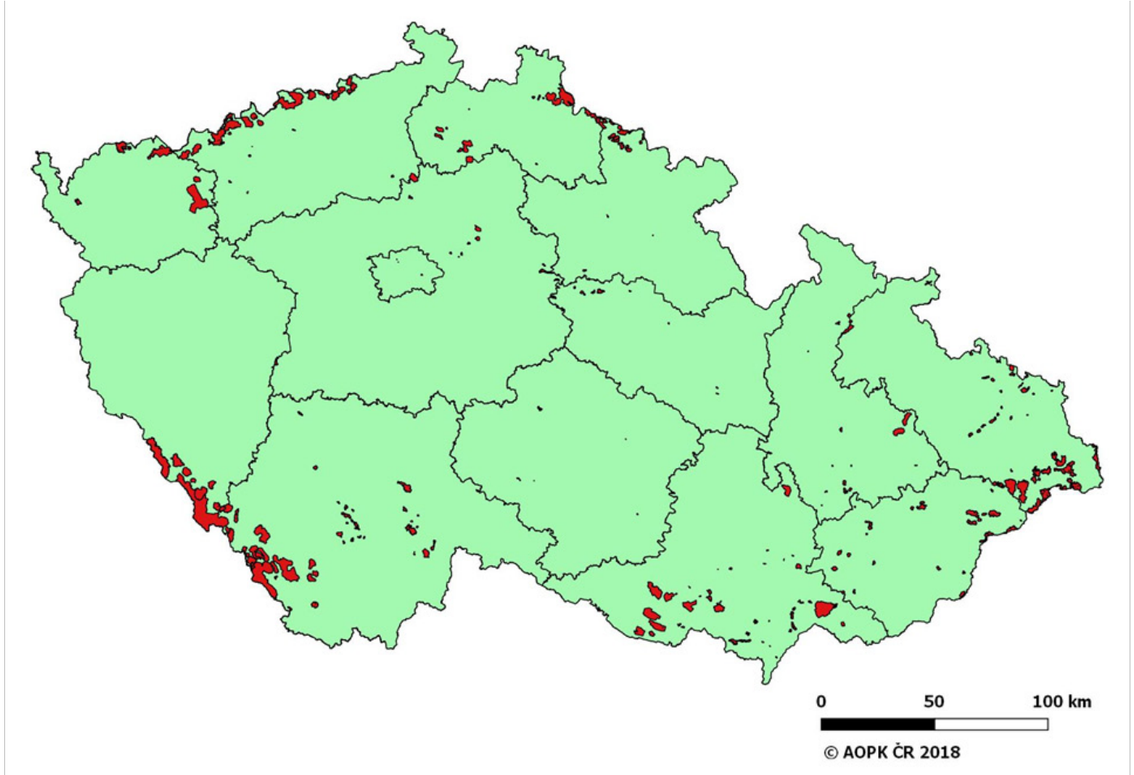

Přehledová mapa vrstvy územně analytických podkladů (ÚAP) vymezených za účelem ochrany lokalit výskytu druhů ptáků.

Ukázka vymezení konkrétní lokality pro vodouše rudonohého.

Jan Havlíček, AOPK ČR

K dalšímu čtení: *Pavel Pešout, Václav Hlaváč, Karel Chobot 2018: Ochrana biotopů ohrožených druhů v územním plánování. Ochrana přírody 2/2018: 16–19.*

Foto: *Jiří Liščák (www.jiriliscak.cz)*

Nečekaný zálet:

Pěnkavák sněžný v ČR

V polovině letošního února způsobila v české birderské komunitě rozruch zpráva o výskytu pěnkaváka sněžného. Tento alpský pěvec, patřící do čeledi vrabcovitých, byl 17. února objeven na Plechém (1378 m), nejvyšší hoře české Šumavy. Od druhé poloviny 20. století se jedná teprve o sedmý záznam druhu v České republice, druhý v novém miléniu.

„Pták přilétl z rakouské strany, jednou se ozval. Létal tam a zpět přes hranici, kolem půl páté mi zmizel. Nebyl nijak plachý. Pravděpodobně létá na vrchol Plechého za potravou, protože zde mnoho turistů svačí," popisuje první pozorování objevitel, belgický zoolog Paul Van Daele.

Reakce českých ptáčkařů na sebe nenechala dlouho čekat a hned po zveřejnění pozorování zamířila na Šumavu řada nadšenců z celé země. Hledání rarity na obrovské ploše zasněženého horského hřebene a okolních plání je úplně něco jiného než prohlížení vodních nádrží stativovým dalekohledem, jak se u nás naprostá většina raritních pozorování odehrává. I tato „přidaná hodnota" jistě stála za velkým zájmem o pozorování tohoto druhu. I když ale pozorovatel pěnkaváka na hřebeni našel, ještě nebylo vyhráno. Pokud si ho chtěl připsat do seznamu ptačích druhů pozorovaných v Česku, musel ho zahlédnout alespoň na chvíli na správné straně státní hranice, zjistitelné podle hraničních kamenů, a v přesunu správným směrem mu nesměl aktivně pomáhat.

V následujících dnech byl pěnkavák četnými pozorovateli zaznamenán buď na původním místě, nebo na Trojmezné (1361 m), vzdálené od Plechého asi km vzdušnou čarou. Občas se zastavil i na menších skalkách mezi oběma vrcholy, zaletoval zřejmě také na kamenné útvary jižně od Plechého. Naposledy byl pozorován v sobotu 23. února, kdy se v odpoledních hodinách zdržoval opět na Trojmezné. Během krátké chvíle odlétl na českou stranu SV směrem, kde jeho stopa končí.

O 5 dní později veřejnost překvapila zpráva o pěnkavákovi na Pradědu v Jeseníkách. Krátké pozorování mezi turisty na vrcholu se podařilo Milanu Haasovi, tentokrát ale rychlý pták neumožnil žádnou fotodokumentaci. I sem se vypravilo několik birderů, pěnkaváka se jim ale již zastihnout nepodařilo. Totožnost obou ptáků tak bohužel zůstane jen spekulací.

Foto a text: Jan Studecký

Zdroj: *Hudec K., Šťastný K. a kol. 2011: Fauna ČR. Ptáci 3 / II. Academia, Praha*

Pěnkavák překračuje hranici do Německa.

Miloslav Hromádko:

PTAČÍ KRMÍTKA V OCHRANĚ PTÁKŮ, *v ekologické výchově, poznávání ptáků i v ornitologii*

S pocitem mírné drzosti si dovoluji toto sdělení věnovat památce Doc. RNDr. Karla Hudce, DrSc., který mne v počátcích mého projektu Ptačí krmítka před sedmi lety významně podpořil.

Ptačí krmítka jsou zcela jistě významným a uznávaným prvkem pro osvětu, propagaci i poznávání ptáků pro širokou veřejnost. Není mi ale známa žádná statistika, jak jsou ptačí krmítka v českých zemích rozšířena, oblíbena a udržována, dokonce nevíme příliš ani o tom, jak často jsou provozována i samotnými ornitology. Kdybych to měl hodnotit podle své internetové konference Pidi-ptáci, kde již sedmý rok s kolegy shromažďujeme data v projektu Ptačí krmítka, tak z asi 60 účastníků konference (ornitologů) se v poslední sezoně k projektu Ptačí krmítka přihlásilo 24 kolegů (40 %) a z nich pouze 9 (15 %) se o provoz krmítka stará po celý rok, tedy i v hnízdní době. A pro dokreslení, jen jedno krmítko je provozováno na školním dvoře – ZŠ Komenského v Novém Městě nad Metují. Dovolím si tedy odhadnout a konstatovat, že provozovat ptačí krmítka pro ochranu ptáků je v zimních měsících sice známý, ale nepříliš rozšířený prvek. Zároveň je to ale zcela zanedbatelný a neznámý prvek ochrany ptáků či osvěty ve společnosti při hnízdění ptáků, tj. při celoročním provozu krmítek. A o využití ptačích krmítek pro získávání ornitologických dat mi v českých zemích bohužel není známo vůbec nic. Většina krmítek bývá zřejmě provozována pouze příležitostně a stav tedy z tohoto pohledu není příliš povzbudivý, zejména pro českou ornitologii, a vyvolává řadu otázek. Na některé se pokusím odpovědět.

Předně ale považuji za potřebné upozornit, že na rozdíl od všech četných reklamních článků a návodů se nebudu zabývat otázkou „jak správně krmítko provozovat“. Po sedmileté intenzívní praxi nacházím stále více důkazů, že valná většina doporučení v těchto textech ptáky příliš nezajímá a jednají na krmítkách vždy podle své, často nečekané potřeby. Například v době, kdy tento článek píši (vánoční svátky 2018), máme před okny v Hradci Králové nasypány na stanovišti tři druhy potravy: ovesné vločky, slunečnicová semena a rozdrobené suché pečivo. Navzdory všem předpokladům hejnko asi 30 vrabců domácích přilétne, spořádá suché pečivo a nevšímaje si ničeho ostatního zmizí od krmítka. A já dobře vím, že po celý rok tomu většinou bylo zcela jinak. Takže co je na krmítkách „správné“ vlastně ani po sedmi letech téměř každodenního sledování krmítek pořádně nevím. Kdo to však ví velmi dobře, jsou ptáci. Můj návod tedy zní: pozorně ptáky na krmítkách sledujte a mnohé se od nich dozvíte.

Ptačí krmítka v ochraně ptáků

Kdy dávat potravu na krmítka a kdy naopak nedávat?

Asi se všichni vesměs shodneme, že když je nedostatek potravy v přírodě, je nabídnutá potrava na krmítku vhodným aktem ochrany ptáků. Naopak, když je potravy v přírodě nadbytek, je nabídka potravy na krmítkách zbytečná. Odpověď provokuje ale okamžitě další otázku:

Kdy je v přírodě pro ptáky nedostatek potravy a kdy nadbytek a jak jej rozpoznat?

Jak zjistit, kdy okamžik nedostatku potravy nastal? Jedním z nejčastěji užívaných kriterií je počasí. Určitě ano, ale zároveň jistě ne jediným. Například devastace krajiny není vůbec zanedbatelným kriteriem. Zejména však většinou dovedou ptáci sami na nedostatek potravy reagovat. Mají výhodu, že se mohou při náhlém (ale i dlouhodobém) problému s nedostatkem potravy poměrně rychle přesunout (tj. přelétnout) do oblastí a krajin příznivějších, pokud ještě nějaké jsou. Nebo mají přinejmenším alespoň šanci tak učinit a přežít. Nakonec je to asi hlavní důvod, proč mizí z naší krajiny. Kdo však takovou šanci vůbec nemá, jsou ptáci hnízdící, kteří nemohou (nechtějí) opustit mláďata. A to zejména mláďata na hnízdech či těsně po vyvedení, kdy se teprve učí sbírat potravu v přírodě. Hnízdní období je bezesporu pro přežití celých populací ptáků to nejvýznamnější a nejrizikovější. Zároveň i počasí (deště, sucho) bývá v hnízdní době neméně rizikové. Kroužkovatelé to poznají u mláďat, kterým se podařilo toto období přežít, podle tzv. „hladových pruhů“ na letových perech. Jsou známy případy, kdy staří ptáci sami v době nedostatku potravy redukují počet mláďat nebo hnízdo opouštějí. Na výše položenou otázku „kdy je potravy nedostatek“ je nutno odpovědět, že to povětšinou nevíme. A tak bychom zcela logicky měli nabídku potravy na krmítkách směřovat především do hnízdního období a neřídit se pouze zimním chladným počasím. Ponechat pak na samotných opeřencích, kdy nabídnutou potravu přijmou a kdy ji ponechají bez povšimnutí.

Dobrým příkladem ochrany hnízdní populace může být vrabec domácí, který si coby druh zřejmě zvykl na potravu z našich zbytků u našich příbytků. Na obrázcích 1 jsou v grafech porovnány průměrné

Foto: *Jiří Bartoš (www.bartosphoto.cz)*

návštěvnosti vrabce domácího v našem krmítkovém projektu. Na obrázku vlevo za sedm let od října 2011 do září 2018 (krmítková sezona probíhá vždy od září jednoho roku do září příštího roku) a vpravo průměrná návštěvnost našich krmítek „pouze“ v poslední sezoně 2017-2018. Populace se po dlouhodobém krmení podstatně navýšily (modré sloupce). Hnízdění se roku 2018 posunulo z měsíců května a června na duben a květen (žluté sloupce) a nárůst populace o mladé ptáky (červené sloupce) se přesunul z července na červen a rovněž rozšířil, zřejmě o jedno další hnízdění. S ohledem na úspěšnost ochrany druhu je to příklad přinejmenším zajímavý.

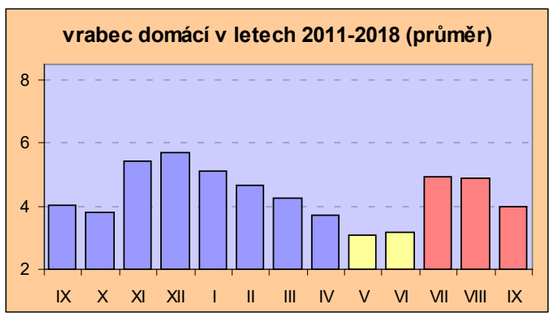

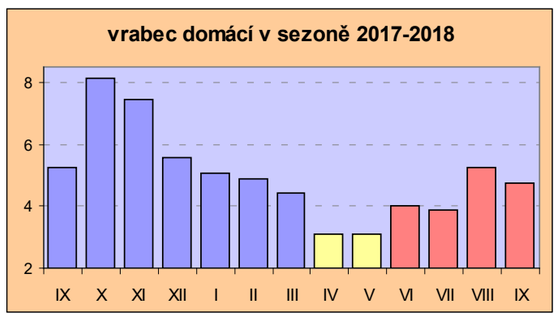

Obrázky 1. Průměrný počet vrabců domácích navštěvujících naše krmítka v jednotlivých měsících roku. Vlevo v sezonách od září 2011 do září 2018, vpravo pro porovnání pouze v poslední sezoně 2017-2018.

Ptačí krmítka v ekologické výchově a poznávání ptáků

Pro birdwatchery asi krmítka příliš zajímavá nebudou, jen výjimečně přilétnou na krmítko vzácné druhy ptáků. Zato nám před okno denně přiletují téměř všechny běžné ptačí druhy, hnízdící a pohybující se v okolí našich obydlí. Můžeme je pohodlně sledovat z oken našich domovů. Dokážeme je ale všechny správně pojmenovat? Kdysi jsem měl v kanceláři na monitoru svého do klidu uvedeného počítače fotografii samce vrabce domácího v jarním šatu, samozřejmě v nadživotní velikosti. Většina kolegyň a kolegů při spatření obrázku reagovala shodně: „Jé, to je krásný pták, jakpak se jmenuje?“ A nejlepší příležitost jak sledovat, poznávat a pojmenovávat naše běžné druhy ptáků podle vzhledu, chování, pohybu, sběru potravy, vzájemné komunikace, způsobu letu, velikosti apod. je právě na krmítkách. Krmítko nám možná i připomene, že bychom měli tu naši zahradu či okolí domu nějak trochu upravit, aby ptáci měli vhodnější prostředí ke svému pobytu a hnízdění. Vynaložené úsilí se nám vrátí přinejmenším v podobě zážitků i příjemné relaxace při sledování ptačího hemžení na krmítku.

Ptačí krmítka v ornitologii?

Co zajímavého na krmítku může zaznamenat ornitolog?

Na první letmý pohled se může leckomu zdát, že nic. Avšak již pouhý seznam druhů, které na krmítku zaznamenáváme (tedy avifauna našich krmítek, chcete-li), nám může dát informaci o průběžných změnách v ptačích populacích u našich obydlí. A zadáme-li k prostému seznamu data o počtu návštěvníků, vyvstanou okamžitě další otázky. Na některé se zde pokusím odpovědět tak, jak jsme je řešili a řešíme již sedm roků ve výše zmíněném projektu Ptačí krmítka.

Kolik druhů ptáků navštěvuje naše krmítka a které druhy ptáků naše krmítka navštěvují nejčastěji? Aneb jaká je krmítková avifauna?

V sedmi sezonách od října 2011 do září 2018 jsme na krmítkách našeho projektu zastihli 65 druhů ptáků a databáze zahrnuje 44 937 jedinců. V jednotlivých ročních sezonách je to průměrně 41 (37 - 44) druhů a 6 420 ptáků. Musím podotknout, co se druhů týká, že včetně 17 druhů, které byly zastiženy za sedm roků pouze v jedné sezoně a jejich výskyt může být víceméně náhodný. Při vědomí, že v ČR je již zjištěno kolem 400 druhů ptáků, je procento „krmítkových“ druhů skutečně zanedbatelné. Ale jen počtem, nikoliv významem. Pokud se na to ovšem podíváme z toho „správného“ pohledu nebo spíše nadhledu. Dvacet nejčastěji zastižených druhů a jejich četnosti jsou uvedeny na obrázku 2. Většina těchto druhů je u nás k zastižení po celý rok.

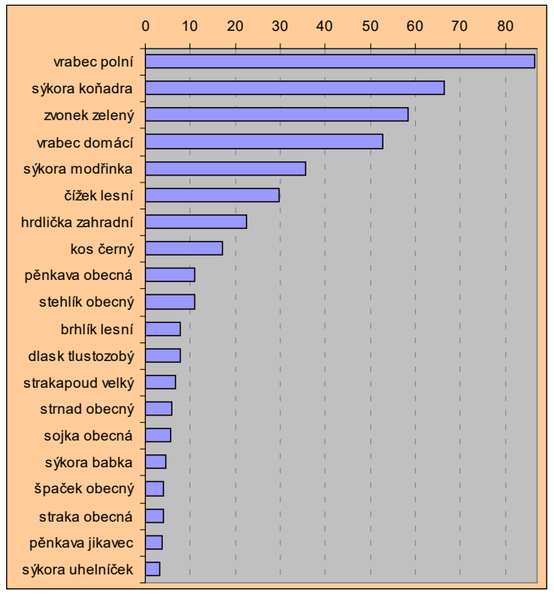

Obrázek 2. Dvacet nejhojnějších druhů ptáků a jejich průměrná roční návštěvnost jednoho krmítka v sezonách od října 2011 do září 2018 (n = 44 937).

Další druhy zastižené na krmítkách (seřazeno dle početnosti): hýl obecný, červenka obecná, mlynařík dlouhoocasý, drozd kvíčala, krahujec obecný,

holub hřivnáč, bažant obecný, sýkora lužní, zvonohlík zahradní, strakapoud prostřední, sýkora parukářka, pěnice černohlavá, brkoslav severní, pěvuška modrá, čečetka zimní, havran polní, rehek domácí, drozd zpěvný, střízlík obecný, žluna zelená, kavka obecná, šoupálek dlouhoprstý, holub doupňák, budníček menší, žluna šedá, strakapoud jižní, křivka obecná, holub skalní, ořešník kropenatý, cvrčilka zelená, kachna divoká, šoupálek krátkoprstý, konopka obecná, poštolka obecná, strakapoud malý, rehek zahradní, drozd cvrčala, strnad rákosní, hrdlička chechtavá, čejka chocholatá, dřemlík tundrový, konipas bílý, čečetka tmavá, jestřáb lesní, králíček obecný.

Metodiku sledování krmítek jsem stanovil tak, aby byl na krmítku u každého druhu zaznamenán vždy nejvyšší počet jedinců při jednom pozorování (záběru) v daném měsíci. Takových měsíčních sčítání ptáků bylo za sedm roků vykonáno 1 011. Metodika sčítání vyžaduje poměrně větší aktivitu při sledování krmítek a tím je dáno i umístění krmítek. Až na jednu výjimku byla krmítka vždy umístěna tak, aby je bylo možno sledovat z oken našich domovů, chalup či chat. Tou výjimkou jsou Josefovské louky, na kterých ale bylo krmítko sledováno pouze v jedné sezoně. Ostatní krmítka je možno rozdělit na sledovaná ve městech, nebo na vesnici. Poměr krmítek umístěných ve vesnicích a městech je přitom 1,2:1 (80:69). Prostředí, ve kterých byla tato krmítka umístěna, se pravděpodobně překrývala, ale ve městech byla dvě krmítka sledována ve výškových domech, v jednom případě jako okenní krmítko a ve druhém s umístěním na balkoně.

Foto: *Vladimír Šoltys (www.geoicon.cz)*

Jak se mění složení a počet návštěvníků krmítek během let a k jakému trendu to pravděpodobně směřuje?

Trend početnosti zaznamenaný na našich krmítkách v sedmi sezonách od října roku 2011 je uveden na obrázku 3. Zaznamenal poměrně významný pokles (nebo propad), avšak je nutno poznamenat, že je to trend na našich krmítkách a nic více - ale

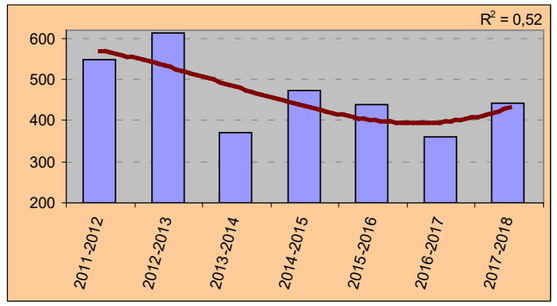

Obrázek 3. Trend celkového výskytu ptáků (ptačích populací) na průměrném krmítku v sedmi sezonách od října 2011 do září 2018.

ani nic méně. Což znamená, že nemusí (ale možná může) s celkovým trendem našich populací mít cosi společného.

Jiný pohled se ovšem naskytne, porovnáme-li data stažená do jedné krmítkové sezony. Z té řady jsem vybral pohled na teplotou výjimečnou loňskou sezonu, tedy 2017-2018, kdy se zima i léto vyznačovaly nadprůměrnou teplotou. A skutečně se zdá, že ptáci na krmítkách na tuto změnu reagovali. Z obrázku 4 lze vyčíst, že v zimních měsících krmítka navštívil v loňské sezoně podprůměrný počet ptáků (růžové sloupce) za poměrně stejného (mírně nadprůměrného) počtu druhů i počtu krmítek. V době hnízdění a vyvádění mláďat, červenec až září, byl naopak zachycen počet druhů i ptáků na krmítku mírně nadprůměrný (fialové sloupce). Z toho lze vytvořit předběžný názor, že s přibývající teplotou může počet zimujících ptáků u nás poklesnout, a v hnízd-

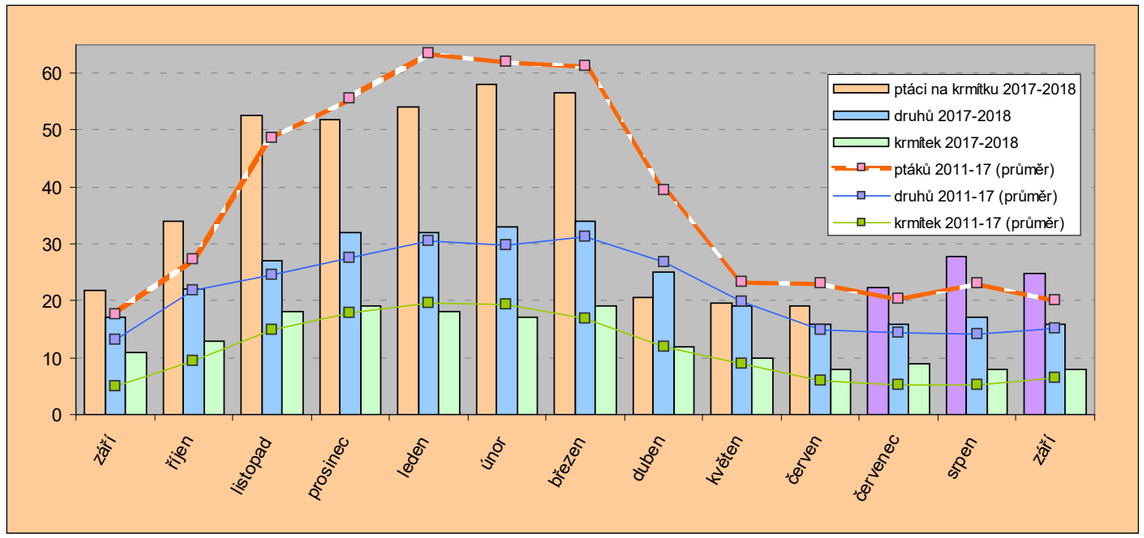

Obrázek 4. Průměrný počet ptáků a počet druhů na krmítkách v sezoně 2017-2018 v porovnání s dlouhodobým průměrem (od září 2011 do září 2017).

ní době se může naopak hnízdní úspěšnost navýšit, alespoň při celoročním nabídce potravy.

Úplně jiný okruh otázek se nám ovšem musí zákonitě vynořit, pokud opustíme ptačí krmítkové společenstvo a zamíříme k jednotlivým druhům ptáků a jejich populacím. Vrabce domácího jsem již uvedl v úvodu jako druh s narůstající početností na krmítkách. Podobný trend vykazuje i hrdlička zahradní a stehlík obecný. Naopak významný pokles jsme ve stejném období zaznamenali u vrabce polního a zvonka zeleného (obrázky 5 na další straně).

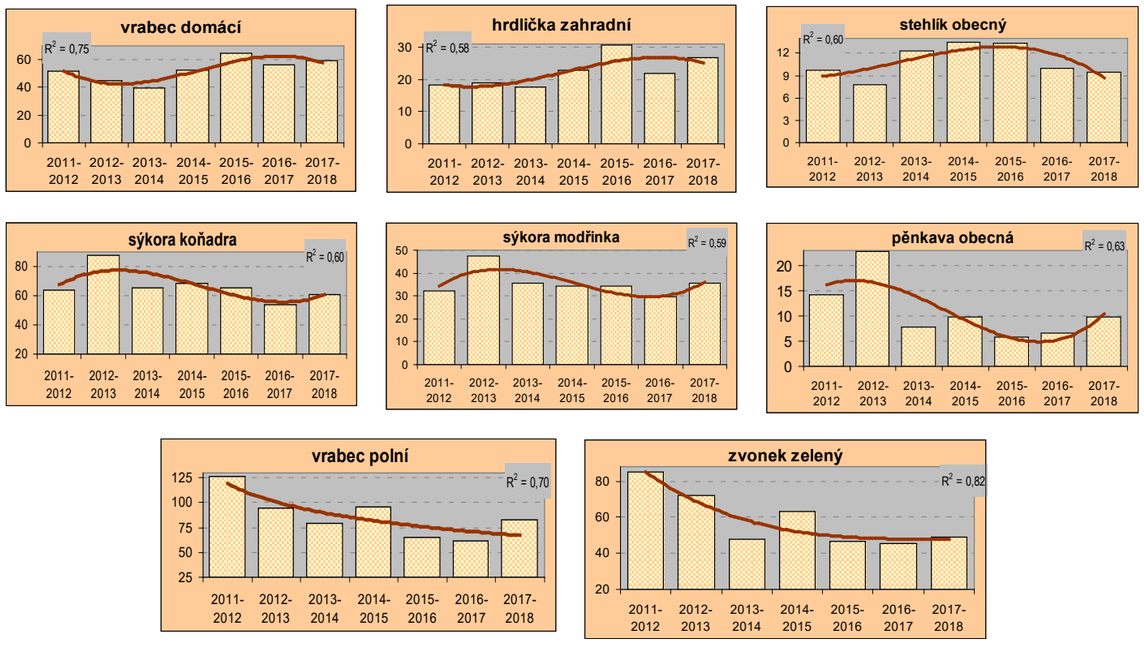

Obrázky 5. Trend návštěvnosti krmítek se může u některých druhů opakovat s výraznou podobností. Zatím nevyřešenou otázkou je – co tento „společný" trend způsobilo.

Další otázkou při sledování krmítek může být i průběh tahu a zimování některých druhů v jednotlivých letech nebo ve víceletém průměru. Tedy, jak a kdy který zimující druh přilétá, kdy jeho početnost vrcholí, kdy a jaký je průběh odletu, popřípadě průtahu. Jaká data jsme zjistili v našem projektu, je uvedeno na příkladech na obrázku 6.

Ještě něco dalšího?

Určitě. U většiny druhů častěji navštěvujících krmítka můžeme sledovat například jejich návštěvnost krmítek během dne (denní aktivitu) v různém ročním období, schopnost druhů sdružovat se do hejn, či zda se vyskytují jednotlivě nebo v párech, tj. frekvence výskytu a její změny (denní, měsíční,

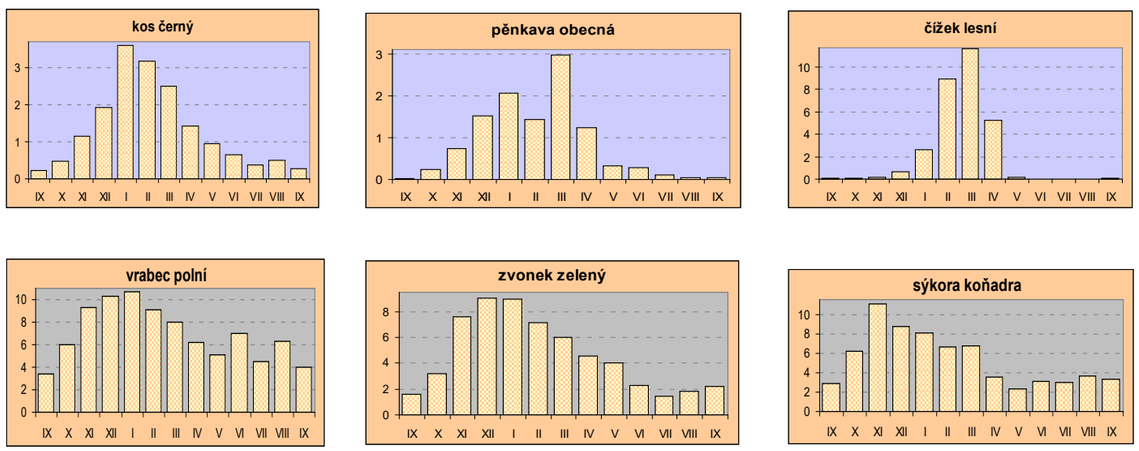

Obrázky 6. Průměrná měsíční návštěvnost krmítek některých druhů ptáků v sedmi sezonách od září 2011 do září 2018. Zobrazují v čase přílet, vrchol a odlet zimujících ptáků, nebo jejich průtah na krmítkách. Ale i pohled na pravděpodobný průběh hnízdění včetně početnosti hnízdících ptáků v okolí krmítek a úspěšnosti jejich hnízdění.

Foto: *Jiří Bartoš (www.bartosphoto.cz)*

roční). U jednotlivců potom další aspekty chování, jako je agresivita, pohyb, způsob sběru potravy nebo chování mladých čerstvě vyvedených ptáků na krmítkách. Podle těchto mladých ptáků si můžeme také každý rok ověřovat, máme-li dostatek dat, dobu a úspěšnost hnízdění druhu (obrázek 1). V neposlední řadě možná můžeme podle návštěvnosti krmítek odhadnout dostatek či nedostatek potravy v okolí krmítek, potažmo v krajině. Všechno jsou to informace, které bychom v přírodě zjišťovali jen velice obtížně a na krmítkách je můžeme zaznamenávat pohodlně z oken našich domovů.

Co závěrem?

Celoroční nabídka potravy ptákům na krmítkách je důležitá – pro ptáky z důvodu přežívání jejich populací v okolí našich bydlišť, pro ornitology jako jednoduchá a významná metoda sledování jednotlivců i celých populací. A samozřejmě pro všechny zájemce o přírodu je to jednoduchý a nenáročný způsob, jak život ptáků sledovat a chránit. Odměna v podobě zážitků i příjemné relaxace při sledování ptačího hemžení na krmítku je zaručena.

Máte-li možnost, chuť a zkušenost, můžete se připojit k projektu Ptačí krmítka aneb Počítání ptáků na krmítkách. Výsledky letošní sezony, kontakt i dlouhodobá shrnutí včetně metodiky si můžete stáhnout na tomto odkaze. V případě zájmu o zapojení se do projektu pište na info@avifauna.cz.

Za přečtení a významné připomínky k článku děkuji synovi Kamilovi.

Miloslav Hromádko

Úvodní foto: *Vladimír Šoltys (www.geoicon.cz)*

Rok 2019
ROK HUS

Berneška tmavá. Foto: Jan Studecký

Začátek letošního roku byl nesporně velmi bohatý na různá zajímavá pozorování. Pokud ale má být jmenována jedna skupina, která nejvíce zazářila, pak jsou to zcela jistě husy. Mnohatisícová hejna letos přinesla birderům dlouhé chvíle radosti při pozorování a skrývala mezi sebou mnohá překvapení.

Vše začalo už v prosinci minulého roku, kdy se po delší pauze začala objevovat pozorování větších husích hejn v okolí Pohořelic na jižní Moravě. Krátce po vánočních svátcích se zde podařilo počet odhadnout na 10 000 hus běločelých, navštěvujících pole okolo Pohořelic. Pozornosti četných pozorovatelů neušlo, že se mezi nimi skrývají i čtyři berneška bělolící a sedm rudokrkých. Nikdo však tehdy netušil, že to je zdaleka jen začátek.

Krátce po příchodu nového roku přišla další vlna. Okolo 10. ledna začala přibývat pozorování táhnoucích klínů po celé zemi. Hejna přeletovala jak ve dne, tak i v noci. O pár dní později bylo na nádržích pod Pálavou odhadnuto asi 60 000 hus, v naprosté většině běločelých. V průběhu ledna pak bylo pravidelně sledováno jedno obrovské hejno na poli poblíž Vlasatic, které čítalo podle nezávislých odhadů několika pozorovatelů 35 000 – 40 000 jedinců. Pozorovat přelety takového počtu mohutných husích těl byl nejen pro mě velký zážitek, který se jen tak nepoštěstí. Někteří pozorovatelé později dokonce mluvili i o počtech dosahujících 100 000 ptáků.

U nás nejčastěji zaznamenávanými raritními husami jsou bernešky. V počtech vítězí rudokrká a bělolící, ostatní jsou vzácnější. Letošní zima ale nezůstala zdaleka jen u těchto dvou. Ihned po příletu nových hejn nalezli 13. ledna nezávisle na sobě Roman Pícha na Třeboňsku a František Pochmon na jižní Moravě berneška tmavou. Obě se zdržely a byly pozorovány mnohými pozorovateli. Dokonce své lokality zřejmě i opustily ve stejný den, a to při větším tahovém neklidu 17. února. Souběžně s nimi byly zaznamenávány i bernešky bělolící, v počtu čtyř exemplářů na jižní Moravě, a bernešky rudokrké, v počtech až 15 exemplářů na jižní Moravě a min. dva exempláře v jižních Čechách. Velkým překvapením pak byl nález dvou bernešek malých na Lenešickém rybníku u Loun, který se podařil Jiřímu Rubešovi 22. února. Šlo o vůbec první zjištění u nás, kdy se nejednalo o jednoznačně uprchlé jedince.

Berneška bělolící. Foto: Jan Studecký

Berneška malá. Foto: Jan Studecký

Husa malá. Foto: Jan Studecký

Podle chování a soudržnosti s hejnem severských hus by s velkou pravděpodobností mohly mít původ v introdukované evropské populaci, podobně jako husa indická mezi husami běločelými v jižních Čechách ve stejnou dobu. Poslední z našich bernešek, berneška velká, která k nám zalétá rovněž z introdukovaných západoevropských populací, byla zjištěna do konce března celkem na třech lokalitách, z toho jednou na přehradě Jesenice dokonce v počtu 19 exemplářů.

Pozadu nezůstala ani husa malá, obtížný druh, který snadno uniká pozornosti. První dva jedinci byli zjištěni už na přelomu roku, kdy je nalezl Jaroslav Šimek v malém hejnu hus běločelých u Drnholce. Na stejném místě jsem pak 5. ledna pozoroval samotného jedince s výrazně menší bílou skvrnou na čele. Následovalo několik dalších pozorování z okolí, kde nelze vyloučit stejné ptáky, než se 4. února povedlo Lukášovi Hamáčkovi nalézt jednu husu malou na Třeboňsku, což už vyvolalo větší ohlas, protože v Čechách je stále velmi vzácná a jde teprve o třetí výskyt od roku 2002. O pár dní později pozorné oko Robina Šíchy nalezlo zřejmě ve stejném hejnu hned dva jedince, v jižních Čechách tedy mohly být až tři husy malé. Dost nečekané pozorování pak umožnila naše výprava na husy polní 3. března, kdy se nám opět s Robinem ukázala v malém okrajovém hejnu hus běločelých na Strašovském rybníce další husa malá, druhé novodobé pozorování pro východní Čechy. Poslední husu malou letošní zimy jsem pozoroval 8. března na ozimu u Branišovic na jižní Moravě. Tady se jednalo o dalšího krásně vybarveného dospělého ptáka. Celkem tedy letošní zima přinesla 20 pozorování minimálně sedmi hus malých.

Následoval jarní tah hus tundrových, který ale podle pozorování čítal jen asi 4000 hus v celé republice. Mezi nimi se 3. března u Strašova objevila i očekávaná husa polní, tedy tajgová forma, která byla nedávno spolu s husou tundrovou rozdělena na dva samostatné druhy. Ukazuje se, že opravdová husa polní se mezi tundrovými objevuje jen velmi raritně a spolu s pozorováním Miroslava Stehlíka z 24. března jde pouze o dvě prokázaná zjištění v letošním roce.

A nebyl by to rok hus, aby i hejna hus tundrových nepřinesla nějakou mimořádnou raritu. 9. března se mi podařilo nalézt u Branišovic na pomezí okresů Brno-venkov a Znojmo dlouho očekávaného fantoma české avifauny, husu krátkozobou. Zrovna přeletovala mezi dvěma hejny, měl jsem ji tak možnost pozorovat jak v hejnu hus tundrových, tak hus běločelých. Zdržela se do 12. března a pozorovatelské štěstí se usmálo ještě na další tři ptáčkaře, kterým se ji podařilo dlouze i krátce pozorovat. Díky obrovskému štěstí se ji později podařilo zdokumentovat ze silnice na vzdálenost méně než 100 metrů, což je při plachosti většiny jihomoravských hejn velký úspěch. A proč fantom české avifauny? Faunistická komise se tímto druhem zabývala velmi dlouho a zjistila, že u žádného z historických zástřelů nebyl druh určen správně. Několik dalších pozorování pak bylo pro nedostatečný popis zamítnuto. Husa krátkozobá se tak po loňském vyřazení ze seznamu stává novým členem naší avifauny. Ostatně koho by teď už překvapilo, že i prvním novým druhem letošního roku bude právě husa?

Jan Studecký

Husa krátkozobá. Foto: Miroslav Stehlík

RECENZE:

Michael Quetting

Husí táta

Michael Quetting má v rámci výzkumu na předním evropském ornitologickém institutu Maxe Plancka v Německu naučit husy létat za svým ultralehkým letadlem. Krůček po krůčku, od vylíhnutí housat ve speciální líhni až k transportům na letiště a společné lety, se autor niterně seznamuje se svými svěřenci a skrze jejich společné soužití přehodnocuje své životní postoje. Michael Quetting nás prostřednictvím láskyplného a nezřídka i humorného vyprávění nechává vstoupit do jejich společného dobrodružství.

Prvotní cíle Quettingova experimentu byly ryze vědecké. Husy měly dostat loggery primárně určené ke sběru celé řady atmosférických dat. Přestože Quettingův výzkum na husách probíhal v roce 2015, už tehdy nebylo jasné, zdali další instituce, např. německá meteorologická služba (DWD) bude mít v době přenosu dat z družic a satelitů o reálné využití těchto údajů zájem. Nakonec se z původně striktně vědeckého experimentu stává autorův experiment životní. Je snadné pochopit, že minimálně pro autora má tak celý pokus nakonec mnohem důležitější dopad na něho samého než na dosažené výsledky.

Quetting není samozřejmě prvním člověkem, který se pokoušel o odchov hus. Koneckonců už pro slavného etologa Konráda Lorenze byly husy ideální pro studium ptačího chování. Z posledních let je pak známý podobný odchov bernešek (včetně plavání člověčího „husího táty“ s housaty a létání s ultralightem) v rámci tvorby filmového dokumentu BBC Earthflight.

Husí táta je kniha v podstatě zábavná a určitě ne nudná. Přesto lze v knize najít nepřesnosti, které jinak povedenému a čtivému dílu ubírají na lesku. Předpokládám však, že jde spíše o překladatelské chyby. Tou nejvýraznější je opakované tvrzení v prvních cca 30 – 40 stranách, že se jedná o mláďata husy šedé. Tento druh samozřejmě neexistuje a patrně jde o doslovný překlad „die Graugans“. Teprve zhruba v třetině knihy se náhle začíná jednat (správně) o husu velkou (Anser anser). Z dalších drobných, patrně překladatelských nepřesností, si můžeme všimnout například tvrzení, že „kosi se živí masem“ (str. 33). Lze předpokládat, že jde o stravu živočišného původu, každopádně výsledný překlad je poněkud zavádějící. Kniha obsahuje i nepřesné informace z biologie ptáků, např. u popisu nebezpečí, které pro mladá housata mohou představovat dravci, autor popisuje, že káně vyvrhuje potravu mláďatům na hnízdě (str. 58). Dravci přitom nosí ulovenou potravu na hnízdo vcelku, kde teprve přinesenou kořist mláďatům porcují.

Přes tyto spíše ojedinělé nepřesnosti je kniha pře-

devším vzácnou sondou do soužití člověka a divokých zvířat v podobě, s jakou se lze setkat jen výjimečně. Právě blízkost, důvěrnost, cit a také dlouhodobý pobyt mezi ptáky autora musí prostě změnit! Nejjasněji je to cítit ve chvíli, kdy si Micheal Quetting uvědomuje, že „husy mi dodávají pocit, že vše je tak, jak má být. A že se vyplatí žít přítomností“ (str. 56). V těchto větách se skrývá celá esence Zenu.

Možnost hluboké niterné změny v životě nastává skrze nevšední a hluboké prožitky. Ne každý z nás bude tak odvážný, aby žil řadu měsíců téměř jako poustevník s husami, a tak nám nezbývá, než o těchto vzácných okamžicích lidského života jen číst. Ani to však není málo – naopak, jakékoli připomenutí, že život bez lásky k lidem i bytostem, sdílejícím nás společný prostor, je smyslu prostým mrháním času, je nanejvýš důležité. Tím spíše, nalezneme-li ho v tak půvabném a nevšedním ptačím příběhu. Na českém literárním poli se tak objevuje další třpytka z „domácího“ nakladatelství Michaely a Václava Kazdových, jejichž cílem je skrze labyrint lidských i zvířecích příběhů osvětlit vaši niternou cestu.

Lukáš Kadava

Michael Quetting: Husí táta. Nakladatelství Kazda. 192 stran. ISBN 978-80-907197-0-5

Úvodní foto: *Archiv Michaela Quettinga*

SOUTĚŽ

o čtyři výtisky knihy

Jak se nazývá proces, díky němuž mláďata hus krátce po narození poznají nejen své rodiče, ale mohou přilnout i k adoptivním rodičům, včetně člověka? Správnou odpověď (v češtině nebo v anglickém názvu), posílejte na mail: **info@avifauna.cz.** Ze správných odpovědí vylosujeme čtyři výherce, kteří obdrží knihu Husí táta od nakladatelství Kazda.

Odpovědi můžete zasílat do 31.5.2019 - výherci budou vylosováni v následujícím dni.

LINDUŠKA HORSKÁ

pravidelně zimující druh na rybnících u Dubňan a Mutěnic na Hodonínsku

Zimování v ČR

Linduška horská patří k druhům s palearktickým typem rozšíření. Hnízdí v horských oblastech jižní a střední Evropy a Blízkého východu, na Kavkaze a v severním Íránu, dále ve střední Asii zhruba po Bajkal a severozápadní Číně. Přezimuje v západní a jižní Evropě a na Arabském poloostrově, pravděpodobně i v severní Africe. V České Republice se linduška horská v hnízdní době vyskytuje pouze vzácně v horských oblastech - v Krkonoších, na Králické Sněžníku, v Jeseníkách a Moravskoslezských Beskydech. O tahu naší populace však nelze říci nic konkrétního, jelikož máme k dispozici málo zpětných hlášení místních ptáků. Vzhledem k tomu, že většina nálezů ze zahraničí pochází nejdříve z měsíce října, je pravděpodobné, že tah nastává až v průběhu měsíce září.

Linduška horská zimuje v nížinách, u sladkovodních mokřadů, rybníků, na zaplavených polích a také na pobřeží na podmáčených loukách se sladkou vodou. Proto zřejmě dostala i anglické jméno "water pipit". Z výsledků kroužkování dokládá zimování na našem území pouze jediný nález: pták odchycený 3. prosince 1973 u Mydlovar na Českobudějovicku byl na tomtéž místě kontrolován po čtyřech letech, dne 6. prosince 1977. Toto hlášení rovněž dokládá, že u lindušek horských pravděpodobně existuje určitá vazba k zimovišti. Původ ptáků zimujících u nás však zůstává neznámý. V ornitologických publikacích se uvádí, že na našem území zimují lindušky horské zřídka, spíše jednotlivě či v malých hejnech. Tento názor však v posledních zimách vyvrací zjišťované vyšší počty zimujících lindušek horských na soustavě rybníků v pořící řeky Kyjovky u Dubňan, Mutěnic a Hodonína.

Poříčí Kyjovky - nejpočetnější zimoviště lindušky horské na Moravě?

Zimoviště se nachází na soustavě rybníků ležící na říčce Kyjovce. Jedná se o téměř stohektarový Jarohněvický rybník u města Dubňany a rozsáhlou kaskádu rybníků u obce Mutěnice. Rybníky leží v nadmořské výšce kolem 170 metrů nad mořem. Lindušky vzácně zaletují i na jižní soustavu Hodonínských rybníků končících mezi Lužicemi a Hodonínem.

Na této lokalitě rybníků v poříčí Kyjovky sleduji zimování lindušek horských od roku 2007, ovšem nejstarší mně známý údaj pochází již z roku 1949, kdy byl pozorován 1 exemplář u Písečných rybníků. Lindušky se soustřeďují na bahnech vypuštěných rybníků, při velkém zámrazu jsem však ptáky pozoroval i na nedalekém polním hnojišti.

Přílet ptáků na zimoviště probíhá v měsíci říjnu a nejčasnější datum příletu bylo zaznamenáno 26. září 2017. Na zimovišti zůstávají lindušky většinou maximálně do půlky dubna, nejpozdější pozorování na lokalitě bylo 25. dubna 2017, přičemž během března lindušky pelichají do svatebního šatu a v dubnu můžeme pozorovat už téměř kompletně vybarvené jedince. Počty lindušek se na zimovišti během zimy mění, především když zamrzne bahno a lindušky ztratí potravní nabídku. Nejvyšší počty registrujeme v měsících prosinec a leden, kdy maxima v posledních dvou zimách přesáhla 50 jedinců! Konkrétně 55 exemplářů z 5. ledna 2018, dále cca 70 jedinců pozoroval A. Prágr 11. ledna 2018 a tentýž pozorovatel 62 exemplářů 7. prosince 2018.

Ve společnosti lindušek horských na bahnech pravidelně pozorujeme také zimující lindušky luční, konipasy bílé, vodouše kropenaté a bekasiny otavní. U těchto druhů se však většinou jedná o počty maximálně do deseti jedinců.

Rybníky u Dubňan a Mutěnic se v současnosti stávají největším zimovištěm lindušky horské v rámci České republiky a jsem do budoucna hodně zvědavý, jak se bude zimování tohoto horského druhu pěvce vyvíjet.

Foto a text: Ondřej Ryška

Zdroj: *SVOBODA S., 1949: Ptactvo Hodonínska. Disertační práce. PřF UJEP. Brno.*
Birds.cz – pozorování ptáků: http://birds.cz/avif/

VLADIMÍR ŠOLTYS:
Minimalistické ORKNEJE

Vloňském roce mnoho mých fotografických i ornitologických přátel vyrazilo do Skotska. Jejich cílem byl proslulý ostrov Skye a západní pobřeží Skotska. Všichni se chystali zachytit, a samozřejmě i vyfotografovat, skalní útvar Old Man of Storr a další úchvatné scenérie, nebo se těšili na nekonečné pláže s tisíci protahujících bahňáků a ostatních mořských ptáků. Také jsem se tam chystal a pochopitelně se ohromně těšil.

Jenže! Priority se zase zvrtly. Ještě v odbavovací hale před nástupem do letadla na lince Praha – Edinburgh jsem potkal další krajany, dokonce přímo z mého rodného města, kteří měli namířeno… no kam byste řekli! Ano, na ostrov Skye. Bylo načase změnit plány a vydat se mimo hlavní proud.

Orkneje jsou pro cestovatele tak trochu „z ruky“. Návštěvníci těchto končin dospějí tak ještě do pověstné Skotské vysočiny nebo na již zmíněné západní pobřeží. Těch, co opravdu chtějí na Orkneje, není mnoho. Toto souostroví nepatří k úplně obvyklým destinacím výletních tras. Přestože i zde najdeme památky zapsané v Seznamu světového dědictví UNESCO, jako je například archeologické naleziště zvané „Srdce neolitických Orknejí“. Riziko charterových letů s davy asijských turistů s mobilními kapesními přístroji, jimiž digitálně zachycují vše kolem sebe, zde ale zatím nehrozí. Možná to bude i tím, že tak velké letiště tady nenajdete.

Pohodlný, ba přímo luxusní, trajekt s kavárnou, restaurací a barem vyplouvá ze skotského přístavu Scrabster. Překonává při své plavbě přibližně dvacetikilometrovou cestu přes průliv Pentland Firth, oddělující Orkneje od Skotska, do orknejského přístavu Stromness. Plavba trvá podle počasí asi 2,5 hodiny. Stromness je velmi malebné přístavní městečko na ostrově Mainland. Z každého domu na člověka ještě i dnes čiší rybářské řemeslo. Donedávna byli hlavním vývozním artiklem souostroví zdejší proslavení sledi. Dnes je to hlavně vlna, whisky, hovězí maso, sýry a překvapivě i pivo.

V přístavu jsme mezi barevnými odlesky mohli pozorovat lovícího alkouna obecného i alkouny úzkozobé.

Orkneje jsou vpravdě skotské souostroví. Jezera se nazývají „loch“. To by ještě šlo. Větší úžiny mezi ostrovy jsou „sound“, ty menší „firth“. Ostrůvky nesou název „holm“, osamocená skaliska v moři „skerrie“. To jen jako příklad. Našli jsme i slova společná s běžnou hovorovou angličtinou. Třeba „no“. To bylo nejoblíbenější slovo slečny v informačním centru v Kirkwallu. Nevěděla skoro nic a slovo „puffins“ možná považovala za něco velmi vulgárního. To byl asi důvod, proč jsme je, papuchalky, zahlédli jen na velkou dálku.

Orkneje mají svou vlastní vlajku. S těmi skotskými je zde uvidíte vlát na každém kroku. Souostroví sestává z více než 70 ostrovů, z nichž 20 je obydlených. Spolu se Shetlandy tvoří Severní ostrovy, anglicky Northern Isles. Největším sídlem a správním střediskem Orknejí je město Kirkwall. První zmínky o něm pocházejí už z roku 1046. Dnes zde žije necelých devět tisíc obyvatel. Jižně od města,

obklopena okolními ostrovy, se nachází proslavená vodní plocha známá jako Scapa Flow. Během obou světových válek sloužila jako útočiště a hlavní základna Royal Navy. Nad ní se tu a tam objevili při přeletu kormoráni velcí, kormoráni chocholatí, terejové bílí nebo orel mořský. Ráno a v podvečer nad ostrovy přeletovala hejna hus velkých, hus polních a pravděpodobně i tundrových.

Protože náš výlet byl, jak je uvedeno v titulku, minimalistický (necelé dva dny pobytu), stihli jsme navštívit pouze pět orknejských ostrovů. Kromě největšího Mainlandu ještě ostrůvky Lamb Holm, Glimps Holm, Burray a South Ronaldsay. Na Orknejích nerostou stromy. Výskyt rašelinišť ale dokazuje, že tomu tak vždy nebylo. Kupodivu za tuto skutečnost nejsou odpovědní lidé. Odlesnění pravděpodobně proběhlo ještě před neolitem, což potvrzují archeologické nálezy, které patří k nejstarším a nejzachovalejším neolitickým památkám v Evropě. Dokazují použití kamene jako jediného stavebního materiálu v neolitické vesnici Skara Brae. Na jednom z těchto pidiostrůvků jsme se mohli pokochat ojedinělým exemplářem kameňáčka pestrého a kulíky písečnými.

Z důvodu absence lesů je i zdejší krajina jaksi minimalistická. Mírně zvlněné vnitrozemí ostrova je zaplněné zemědělskými farmami, pastvinami a kamennými zídkami, které se střídají se sladkovodními jezery. Kontrastují tak s velkolepostí a divokostí pobřežních útesů, které jsou podtržené všudypřítomným větrem. Ty naopak jako by se snažily svou rozervaností něžnou fádnost vnitrozemí narušit. Obzvlášť dramatické jsou útesy na severozápadě ostrova Mainland v místě zvaném Yesnaby s dominantním skalním solitérem, věží Sea Stack. Pískovcové horniny byly větrem a oceánem vytvarovány do nejroztodivnějších tvarů a podob. Oba živly, vítr i vodu, zde návštěvník vnímá velmi intenzivně. Pro hučící příboj není rozumět vlastním slovům. Vítr má zase takovou sílu, že potok, který odvádí vodu z přilehlých rašelinišť, doteče jen na hranu útesu, odkud je všechna voda v podobě gejzíru vrhnuta nazpět do rašeliniště. Vítr zde byl tak mocný, že i takový letec, jakým je sokol stěhovavý, s ním měl plná křídla práce, když se mihnul mezi útesy.

Příjemná minimalistická nálada byla podtržena i místními druhy piv. Do hlavy stoupala jen zlehka,

příjemně a vpravdě minimalisticky. Bylo už trochu „po sezóně“, ale útulných kaváren, bufetů a restaurací zde bylo k dispozici plno. Co nás též v pokročilém podzimu na Orknejích opravdu mile překvapilo, bylo velmi vlídné počasí. Daleko vlídnější než náš středoevropský říjen.

Všude kolem městeček a farem rozsetých v okolní krajině bylo zřejmé, že o příznivých klimatických podmínkách dobře vědí i mnohé ptačí druhy. Atmosféru jakéhosi severského babího léta zde vyu-

živali ptáci, jejichž přítomnost nás v tomto období velmi překvapila. Byly to především vlaštovky obecné, nacházející zřejmě nad prosluněnými pastvinami stále dost potravy na to, aby zde sbíraly síly na dlouhou cestu do subsaharské Afriky. Zprvu jsme tomu ani nedokázali uvěřit a jistotu jsme získali až poté, co jsme na pořízených fotografiích opravdu potvrdili tento druh. Podobnou činností se evidentně zabývaly další druhy drobných pěvců, které sice jednotlivě, ale ve značných počtech protahovaly po pobřeží ostrovů a posedávaly na ostnatých

drátech přísně vytyčujících místní pastviny. Byli to především střízlíci obecní, bramborníčci černohlaví, červenky obecné, lindušky luční, konipasi bílí a bělořiti šedí.

Na důkladně spasené trávě pastvin se tvořila obrovská ptačí hejna dosti spletitého druhového složení. Základ hejna tvořily čejky chocholaté. Poněkud stranou se držela sto i vícehlavá hejna kolih velkých a břehoušů černoocasých. Svými tenkými, dlouhými zobáky pečlivě pikýrovali nízký trávník. Mezi nimi pobíhalo několik vodoušů rudonohých. Dalším druhem do této společnosti byli ústřičníci velcí, jejichž rudé zobany ostře kontrastovaly s jejich černobílým peřím. Vyplašeni pasoucím se skotem vytvořili černo-bílo-červený oblak, který se vznesl nad louku a usedl jen o několik metrů dál. Nižší patro hejna tvořily tisíce špačků obecných, pokud zrovna neposedávali na střeše místního kostela. Poněkud světlejší skupinu tvořili rackové. Ke svému zklamání jsme zde pozorovali jen čtyři druhy: racek mořský, racek stříbřitý, z těch malých pak racek bouřní a racek tříprstý. I tak to ale byl opravdový ornitologický zážitek. Velké zklamání jsme ale zažili ohledně výskytu kachen. Zaznamenali jsme pouze kajky mořské, poláky velké, hvízdáky euroasijské a kachny divoké. Naopak překvapením bylo hejnko bažanta obecného. Jako všude v Británii se i zde velmi hojně vyskytovaly čtyři druhy krkavcovitých: vrána černá, kavka obecná, havran polní a krkavec velký.

Jedinečným zážitkem bylo setkání s typicky severským druhem, linduškou skalní. Velké množství drobného hmyzu rojícího se na prosluněných mořských březích bylo pro lindušky pozváním k prostřenému stolu. Při honbě za potravou si po chvíli ani nevšimly podivného „tuleně“ s fotoaparátem válejícího se na koberci vyplavených chaluh.

Velmi jsem také toužil spatřit místní skotskou specialitu, bělokura rousného, skotský poddruh, který díky klimatickým podmínkám na zimu nepřepeřuje do bílého zimního šatu. Po usilovném pátrání jsem ho nakonec objevil. Seděl na kůlu od plotu hned u silnice.

Při zpáteční cestě míjí náš luxusní trajekt více jak stometrové útesy na ostrově Hoy, nejvyšší útesy v celé Británii. I zde naproti nim stojí štíhlá, nebetyčná skalní dominanta, místní „Old Man“. Představuji si, jak asi tyto skalní stěny kypí životem zjara. Možná pak Orkneje nemusí být tolik minimalistické. Třeba se sem ještě někdy vrátím.

Foto a text: Vladimír Šoltys

Zimní hosté NA PŘEHRADĚ ROZKOŠ

Sněhule severní a konopka žlutozobá

Mezi ptačí druhy, které pravidelně obohacují poněkud chudší zimní nabídku, patří dva severské druhy z řádu pěvců – sněhule severní a konopka žlutozobá.

Sněhule severní je obyvatelem nejseverněji položených částí Evropy, Asie a Ameriky, u nás se objevuje poměrně pravidelně počátkem listopadu, výjimečně již koncem října, a opouští nás většinou do půlky března, zcela výjimečně o něco později. Sněhule je držitelem jednoho zajímavého prvenství – je totiž nejseverněji hnízdícím příslušníkem řádu pěvců. Jejím hnízdištěm je kamenitá tundra a skalnaté břehy severských řek i mořských pobřeží. U nás ji můžeme zastihnout na otevřených místech, kde vyhledává semena různých plevelů a trav. Jak jsem se osobně mnohokrát přesvědčil, tak tento velmi pohledný ptačí druh není mezi laickou veřejností příliš znám. Asi je to tím, že nezalétá do měst a do zahrad na krmítka a zdržuje se spíše na odlehlých místech.

Sněhule severní je blízce příbuzná se strnady, se kterými vytváří společnou čeleď. Vzhledem k některým odlišnostem je ale zoologicky řazena do samostatného rodu, kde tvoří jediný druh, který se ještě dále dělí na několik zeměpisných poddruhů (subspecií). Ptáci, se kterými se setkáváme u nás, patří k poddruhu s. s. arktická.

Sněhule patří k druhům, které pravidelně, téměř každou zimu pozorujeme u přehrady Rozkoš. První příslušníky tohoto druhu vyhlížíme počátkem listopadu, ale existuje i několik údajů z konce října. Nejčasněji byla na lokalitě zastižena 20. října 1968. Za posledních dvacet let spadá datum prvního pozorování třikrát na konec října (26. října 2003, 28. října 2016 a 31. října 2012), 16x byly první sněhule pozorovány v listopadu – převážně v jeho první dekádě – a jednou až v průběhu prosince.

Na jaře je možné sněhule zastihnout nejpozději do začátku března, výjimečně i později. Nejpozdější jarní výskyt byl zaznamenán ve dnech 22. března 1986, 22. března 1970 a 22. března 2007. Je však docela běžné, že sněhule lokalitu opustí již v průběhu zimy a na jaře již nejsou vůbec pozorovány.

Počty sněhulí navštěvujících lokalitu v jednotlivých letech velmi kolísají. Často se jedná o jednotlivé ptáky, nebo malé skupinky. Větší hejna jsou zejména v posledních letech spíše výjimkou. Historicky největší hejna byla pozorována v minulém století – 80 exemplářů (12. ledna 1974), 70 exemplářů (9. listopadu 1975), 50 exemplářů (4. prosince 1983). Nejvyšší počty zjištěné v průběhu toho století jsou 39 exemplářů (21. února 2003), 23 exemplářů (16. listopadu 2004) a 18 exemplářů (29. prosince 2008). V prosinci 2018 byl zjištěn nejvyšší počet za posledních deset let – 14 exemplářů.

Na Rozkoši se sněhule nejčastěji zdržují na kamenných náspech, kde se čile proplétají mezi balvany, ale také bývají často zastiženy na obnažených bahnitých plochách, kde pátrají po zavátých semenech plevelů.

Jako řada jiných severských druhů ptáků jsou sněhule často velmi krotké a snesou přiblížení člověka na několik metrů. Díky dnešní vyspělé technice tak můžeme pořídit kvalitní fotografie sněhulí, aniž bychom překročili jejich únikovou vzdálenost a zbytečně je plašili.

Dalším severským pěvcem, se kterým se na přehradě Rozkoš setkáváme v zimních měsících, je ko-

Sněhule severní. Foto: Jaroslav Vaňek

Konopka žlutozobá. Foto: Jaroslav Vaněk

nopka žlutozobá. Tento druh vytváří řadu poddruhů, ale u nás se v zimě vyskytuje k. ž. evropská. Ta hnízdí na otevřených místech, jako je tundra, rašeliniště a skalnatá místa s nízkou vegetací v Norsku, odtud se její rozšíření táhne na sever do Laponska, dále přes severní Švédsko a Finsko až na poloostrov Kola. V zimě se tito ptáci objevují v západní a střední Evropě a někdy táhnou ještě dál až do severní Itálie.

V České republice je konopka žlutozobá poměrně pravidelným zimním hostem, ale nebylo tomu tak vždy. Ještě před rokem 1960 se jednalo o velice vzácného ptáka, ale od tohoto roku jeho početnost výrazně vzrostla. S tímto ptačím druhem se můžeme setkat na různých úhorech s dostatkem plevelů, jejichž semeny se konopky živí, dále na strništích, rumištích apod. Často se vyskytuje s dalšími druhy pěvců, které vyhledávají podobná stanoviště. V těchto případech není pro laika právě snadné tento druh mezi ostatními pěvci správně určit.

Konopka žlutozobá se dost podobá u nás hnízdící konopce obecné, ale přesto zde některé poměrně dobře viditelné znaky existují. Jak druhové jméno napovídá, jde především o žluté zbarvení zobáku. Není bez zajímavosti, že takto žlutě zbarvený zobák má tato konopka pouze v zimním – prostém šatu, ale v létě na hnízdišti je jeho zbarvení šedohnědé. Dalším dobře viditelným znakem u samců, zejména při pohledu zezadu, je růžovo-fialové zbarvení kostřece. Není snad třeba dodávat, že nezbytnou pomůckou pro rozlišení popisovaných detailů je kvalitní pozorovací technika. Oba podobné druhy jsou samozřejmě odlišitelné i podle hlasu, ale to vyžaduje určitou zkušenost pozorovatele.

Z posledních dvaceti let byly konopky žlutozobé na Rozkoši pozorovány v sedmnácti zimách. Za posledních dvanáct let nevynechaly ani jednu zimu. Zajímavě se ale vyvíjí letošní zima, neboť do současné doby nebyl tento druh na lokalitě zaznamenán. Není vyloučeno, že nás konopky navštíví až při jejich jarním tahu na hnízdiště.

Podobně jako u sněhulí spadá období jejich příletu na lokalitu do počátku listopadu, výjimečně do druhé poloviny listopadu. Za posledních dvacet let spadá do tohoto období 11 údajů. Ve čtyřech případech byly pozorovány již koncem října, nejdříve 22. října 2012. Ve dvou případech se objevily až lednu, a jak je výše již uvedeno, tak ve třech zimách absentovaly úplně.

Na jaře je možné konopky žlutozobé zastihnout ještě ve druhé polovině března, ale je běžné, že lokalitu opustí již v průběhu zimy a na jaře již nejsou pozorovány. Nejpozdější jarní pozorování připadá na 25. března 2010.

Pokud se ohlédnu o nějaké to desetiletí nazpátek, tak i po napuštění přehrady v sedmdesátých letech minulého století existuje řada údajů o pozorování konopek žlutozobých v jejím okolí, i když se jednalo o nepravidelného hosta. Z těchto dob existuje i údaj o dosud nejvyšším počtu. Hejno asi 120 exemplářů bylo pozorováno dne 17. ledna 1976. Mimořádné je i pozorování z druhé poloviny března roku 1984, kdy se na obnaženém dně přehrady zdržovalo asi 80 konopek žlutozobých.

V posledních dvaceti letech byly nejvyšší zjištěné počty tyto – 65 exemplářů (26. listopadu 2010), 38 exemplářů (vícekrát v listopadu 2009), 35 exemplářů (17. ledna 2016).

Stejně jako sněhule severní bývají konopky žlutozobé často pozorovány na kamenných náspech a obnaženém dnu přehrady, ale na rozdíl od sněhulí bývají pozorovány i v jiných biotopech s výskytem plevelů. Přestože konopky žlutozobé převážně vytvářejí samostatná hejna, můžeme je ojediněle objevit i v hejnech jiných pěvců, převážně konopek obecných.

Jaroslav Vaněk

Zdroj :

Databáze ČSO – Bird/Avif

Fauna ČSSR – Ptáci 3/II, Academia 1983

Ptactvo údolní nádrže Rozkoš, Pavel Žďárek, Sborník VČP ČSO č. 9/1987

Atlas migrace ptáků České a Slovenské republiky, Aventinum 2008

Konopka žlutozobá. Foto: Jaroslav Vaněk

WILDLIFE ZA HUMNY

PŘÍRODOVĚDECKÁ FAKULTA
Univerzita Karlova

Vladimír Šoltys | *www.geo-icon.cz*

14. května 2019 18:00 | Albertov 6, Prague | Česká Republika

Nakladatelství
KAZDA
uvádí:
HUSÍ TÁTA

objednávejte zde

Nová kniha
KRMÍME PTÁKY
– ale správně

objednávejte zde

ESORG

Ekofestival
NITRA

11.-12. říjen 2019

více informací

Nové číslo časopisu PANURUS

to si chci přečíst

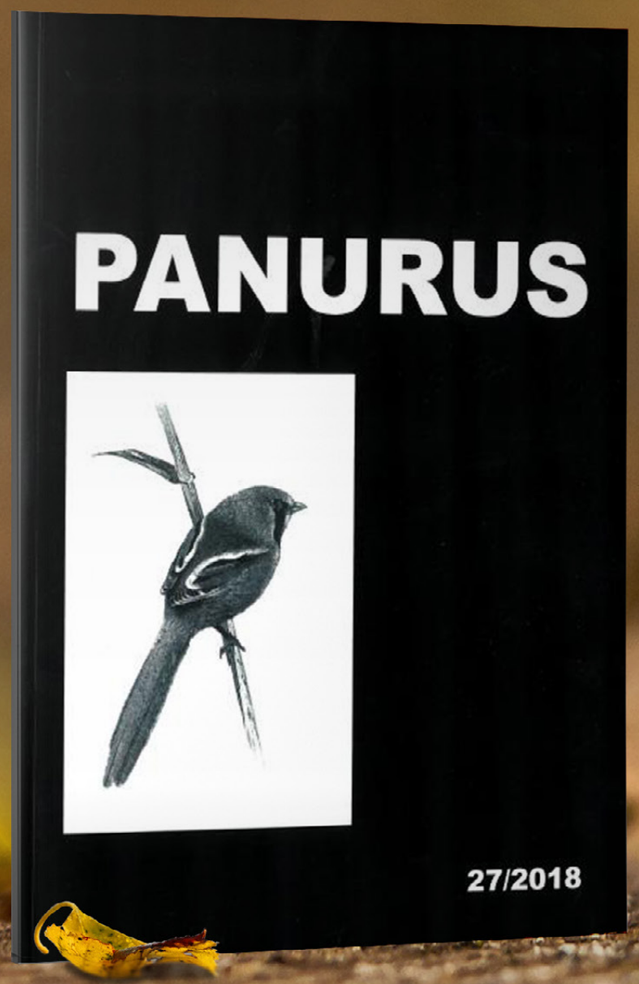

ČTETE RÁDI NAŠE ČLÁNKY?

Podpořte AVIFAUNU!

Magazín Avifauna je nezávislý online magazín, který drží nad vodou nadšení hrstky lidí, jejich volný čas a v některých případech i vlastní peníze. Co děláme, děláme nesmírně rádi a vaše každodenní pozitivní odezva nám dává motivaci a sílu pokračovat v tom, co jsme začátkem roku 2017 společně dali do pohybu.

Abychom však mohli magazín nadále rozvíjet a udržovat jeho vysokou kvalitu, potřebujeme pro projekt pomoc dobrovolných dárců. Chcete se stát jedním z nich? Pokud ano, máte naše velké díky!

Odkaz na naši darovací stránku najdete zde.

Podpořit magazín však můžete i jiným způsobem – zmiňte se o nás svým kamarádům a známým, sdílejte nás na sociálních sítích, anebo nám věnujte článek!

Rozhodnete-li se projekt magazínu jakkoliv podpořit, za celou redakci od srdce děkujeme!

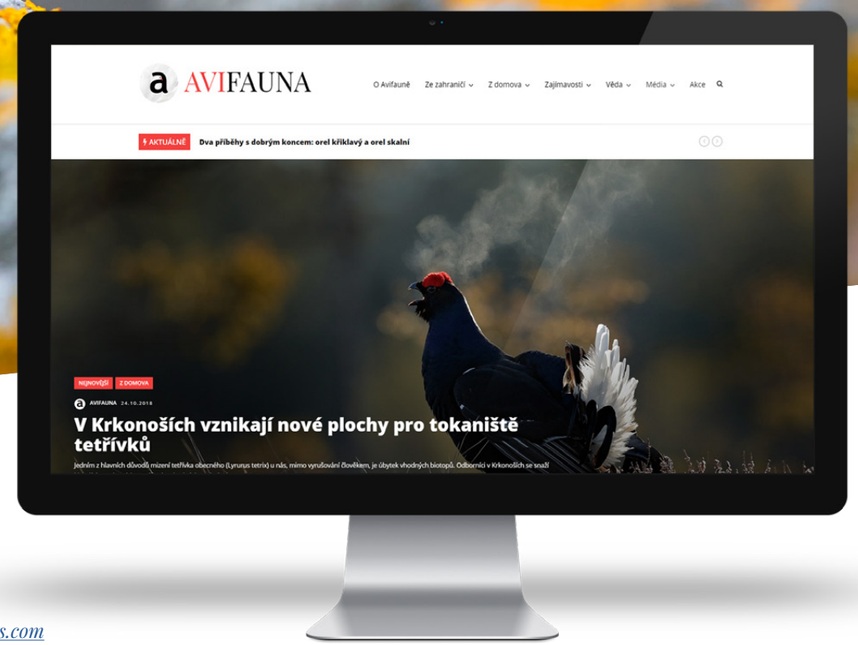

Linduška skalní
Foto: Michal Dobeš | michaldobes.com

AVIFAUNA

Najdete nás také na dalších sociálních sítích!

avifaunacz